1832. No. 83.

LEEUWARDER COURANT.

DINGSDAG den 16 OCTOBER.

DUITSCHLAND.

FRANKFORT, *den 9 October.* Bijzondere brieven uit Berlijn, van den 1 dezer, (alwaar destijds onrustbarende geruchten verbreid waren omtrent dwang-maatregelen, welke Engeland en Frankrijk tegen Nederland zouden ondernemen) luiden ten dien opzigte als volgt: „ De over de Nederlanden hangende onweerswolken zien er vrij donker uit, doch men hoopt nog, dat dezelve zonder donderslagen uiteen zullen waaijen. Dat men alhier (te Berlijn) zeer opmerkzaam is op alles wat het Hollandsch-Belgische vraagstuk betreft, en dat het ons niet onverschillig is, hoe en door wien hetzelve opgelost worde, spreekt van zelf. Geheel Europa wenscht het behoud des vredes, doch niets zoude denzelven meer in gevaar kunnen brengen, dan indien eene Mogendheid, daarop bouwende, zich willekeurige vergrijpen mogt veroorloven."

Hoezeer het gevoelen vrij algemeen is, dat de tegenwoordige Bernsche gezagvoerders aan den zoogenaamden aanslag van het begin der vorige maand te veel gewigt hebben gehecht, en zij zich werkelijk genoodzaakt hebben gezien, eenige der achtenswaardigste ingezetenen, die op bloot vermoeden in hechtenis waren genomen, wederom in vrijheid te stellen, duren echter, volgens de laatste berigten, de geregtelijke vervolgingen steeds voort, en zulks met eene hevigheid en onbarmhartigheid, waarover anders de vrijzinnigen zoo dikwijls gewoon zijn hunne klagten te verheffen. Om daarvan slechts één voorbeeld te geven, meldt men, onder dagteekening van den 5 October, dat de vrouwen der leden van de commissie van zeven, welke in den nacht van den 1 September in verzekerde bewaring werd genomen, sedert dat oogenblik te vergeefs hebben getracht, bij hunne echtgenooten te worden toegelaten, en op het deswegens gedaan verzoek niet dan een versmadend antwoord hebben ontvangen.

De *Moniteur Ottoman* van den 1 September, deelt een omstandig berigt mede van het gevecht, dat op den 7 Julij in de omstreken van Hems werd geleverd, en tot nadeel der Turksche wapenen is uitgevallen. Even als bij eene vroegere gelegenheid, wordt deze ongunstige uitslag geheel aan de onbekwaamheid van den opperbevelhebber geweten.

Uit Alexandrie heeft men, onder dagteekening van den 3 Augustus, het achtste bulletin der Egyptische armee ontvangen. Daarin wordt melding gemaakt van een gevecht, hetwelk op den 29 Julij in zekere bergengte, Bylan Bogasi genaamd, werd geleverd, en waarvan het gevolg was, dat het Turksche leger met groot verlies uit deze zijne stelling werd verdreven en geheel uit een geslagen. De vlugtelingen zijn tot de stad Adana vervolgd, en op den 1 Augustus onderwierp zich de stad Antiochie aan *Ibrahim*-bassa. Behalve een veertigtal stukken geschut, die de Egyptenaren in handen vielen, werd nog hun leger, na deze overwinning, door een aanzienlijk getal overloopers versterkt.

VAN DEN RIJN, *den 10 October.* Bijzondere brieven uit Berlijn, van den 7den melden omtrent de reis van Koning *Karel X* en de verdere leden van zijn geslacht, de volgende bijzonderheden: „ Eergisteren avond is de hertog *van Bordeaux*, vergezeld van den markies *de Damas*, in de vesting Spandau, twee kleine mijlen van Berlijn gelegen, aangekomen, om aldaar te overnachten. De commandant der vesting en de kamerheer *v. Massow*, welke tot dat einde uit Berlijn derwaarts gezonden was, hebben den hertog ontvangen. De vorst heeft de citadel bezigtigd, en de exercitie der troepen bijgewoond, waarin hij veel genoegen scheen te scheppen. Hij heeft zich door zijn kinderlijk en innemend voorkomen de toegenegenheid verworven van allen, die met hem omgingen. Den volgenden morgen is hij door Berlijn gereden, zonder zich aldaar op te houden.

„ Koning *Karel X* en de hertog *van Angoulême* zijn gisteren avond in Spandau aangekomen, vergezeld wordende van de hertogen *de Polignac* en *de Blacas*, en zijn aldaar door de bovengenoemde personen ontvangen. Z. M. was zeer opgeruimd, en betuigde zijne bijzondere tevredenheid over de wijze, waarop hij in Pruissen ontvangen werd. Verscheidene Franschen, die in Berlijn gevestigd zijn, hebben zich aan hem laten voorstellen. 's Avonds heeft de vorst met opene deuren, in tegenwoordigheid eener talrijke menigte, gespijsd. Heden morgen zijn de vorstelijke personen insgelijks door Berlijn getrokken, zonder zich aldaar op te houden; zij hebben, even als de hertog *van Bordeaux*, den weg naar Frankfort aan den Oder ingeslagen." (De *Pruissische Staats Courant* vermeldt insgelijks den doortogt der genoemde vorstelijke personen door Berlijn, doch noemt hen slechts bij de namen, waaronder zij reizen, te weten: de graven *de Chambord*, *de Ponthieu* en *de la Marne.*)

Voorts meldt men uit Berlijn, dat de Nederlandsche en ook de Belgische gezant menigvuldige conferencien hielden met den minister van buitenlandsche zaken. Men verhaalde dat Pruissen en Oostenrijk stellig verklaard hadden, dat zij zich tegen het binnenrukken van Fransche troepen in Belgie verzetten zouden. Ook wilde men weten, dat de genoemde Mogendheden zich veel lieten gelegen liggen aan de benoeming van het nieuwe Fransche ministerie.

ENGELAND.

LONDEN, *den 9 October.* Het schip *de Duke of Wellington*, vroeger een Oost-Indievaarder en thans in een oorlogschip, ten behoeve van don *Pedro's* zeemagt, herschapen, is Zondag namiddag, door eene stoomboot, de rivier den Teems afgebragt, waarna hetzelve onmiddellijk verder naar Oporto onder zeil gegaan is. Na aankomst te Oporto van een *Duke of Wellington*, zal dit schip, hetwelk eene geduchte versterking aan donna *Maria's* smaldeel geven zal, naar men verzekert, voortaan het vlagschip van den admiraal *Sartorius* zijn. Voorts zijn in deze laatste dagen, zoo uit Falmouth als uit Londen, nog een aantal manschappen en allerlei krijgsvoorraad naar de voornoemde Portugesche zeehaven afgezonden.

Ontvangen officiële berigten van den markies *van Palmella*, aangaande het belangrijke gevecht van den 29 der vorige maand, ter gelegenheid van den beproefden maar mislukten aanval op Oporto door don *Miguel*, tusschen des overweldigers en donna *Maria's* troepen geleverd, bevestigen nader, hetgeen reeds vroeger dienaangaande is medegedeeld. In deze berigten wordt het gehouden gedrag van don *Pedro* en van den bevelvoerenden graaf *Villa Flor*, alsmede dat van de gezamenlijke manschappen, donna *Maria's* landmagt uitmakende, bij uitstek geprezen, daar zij allen, zonder eenige uitzondering, in dit gevecht, hetwelk van des morgens zeven tot des namiddags ruim vier ure moet geduurd hebben, eene voorbeeldelooze kloekmoedigheid aan den dag gelegd hebben. Het verlies van don *Miguel* wordt in deze zelfde berigten nader op 1500 man aan dooden en gekwetsten, 200 man aan krijgsgevangenen en een groot aantal overloopers begroot. — De *Courier* van heden, bij deze gelegenheid, nogmaals op de Portugesche zaken terugkomende, zet alle regtschapen Britten aan om, door ondersteuning van allerlei aard, en vooral in het tegenwoordige oogenblik, de wettige zaak van de jonge Koningin van Portugal bevorderlijk te zijn, ten einde don *Pedro* nu in staat te stellen om niet langer verdedigender maar aanvallenderwijze te handelen, en om alzoo weldra in Lissabon den zetel zijner dochter te kunnen vestigen. Het zegt ook ten slotte, dat het nu de regte tijd voor het Britsche ministerie is, om tot eene werkelijke erkenning van donna *Maria* te komen, en dien ten gevolge hare wettige zaak krachtdadig tegen alle onderdrukking en geweld te ondersteunen.

Naar men uit Edinburg meldt, is in eene zeer aanzienlijke vergadering, welke in die hoofdstad eergisteren gehouden is, het eenparig besluit genomen om, ter nagedachtenis van den alom bekenden en zeer geachten schrijver *Walter Scott*, een gedenkteeken op te rigten. Tot dit edel doel was, bij het uiteen gaan van gezegde vergadering, door vier en twintig van derzelver leden reeds voor de som van 1100 p. st. ingeschreven.

FRANKRIJK.

PARIJS, *den 10 October.* De herhaalde stellige weigering van den heer *Dupin*, om deel te nemen aan een ministerie, aan welks hoofd de maarschalk *Soult* zoude staan, en hetwelk dezelfde staatkunde, als welke sedert de benoeming van den heer *Périer* is aangenomen, zoude moeten opvolgen, heeft op nieuw omtrent de zamenstelling van het ministerie eene volkomene onzekerheid doen ontstaan, en deze onzekerheid nopens het bestuur baart niet alleen veel ontevredenheid, maar ook veel bekommering.

In deze zeer moeijelijke omstandigheden heeft de heer *de Talleyrand* gisteren de reis naar Londen nog niet aangenomen, doch dezelve, naar men thans verzekert, tot heden verschoven. Volgens de loopende geruchten heeft hij den Koning geraden, om het bestaande ministerie te behouden, met uitzondering slechts van den heer *Girod de l'Ain*, welke door den heer *Thiers* zoude vervangen worden, — en om het voorzitterschap aan den maarschalk *Soult* op te dragen. Men meent echter, dat zich tegen de uitvoering van dit plan eene groote verhindering opdoet, namelijk de tegenzin van de heeren *Sébastiani* en *de Montavilet* (welke reeds hun ontslag hebben genomen) om in het ministerie te blijven.

Volgens de jongste berigten uit Spanje gaat Koning *Ferdinand* voort in beterschap, en zou hij zich reeds weder met staatzaken onledig houden. Men wil hier voorts in het zekere weten, dat Koning *Ferdinand* zijn ministerie eene aanmerkelijke wijziging zou hebben doen ondergaan; aanleiding tot dien maatregel, zegt men, zouden hebben gegeven de onvoorzigtige uitdrukkingen, welke, gedurende 's Konings ziekte, de heer *de Colomarde* zich in het belang van don *Carlos* en der apostolijke partij zou hebben laten ontvallen, en waarvoor deze voormalige minister en vertrouweling van Koning *Ferdinand* reeds naar Burgos zoude zijn verbannen. Men verzekert dat nu aan den heer *Zea Bermudes* het ministerie van buitenlandsche zaken in Spanje zou zijn opgedragen, en de overige ministerien mede aan personen die tot de gematigde partij behooren.

Den 3 dezer is te Brest een door het eskader van don *Pedro* genomen Portugeesch driemastschip opgebragt, hetwelk met rijst, was en salpeter geladen is, en van Angola naar Lissabon bestemd was.

Des avonds van den 2 dezer is het linieschip *Algiers* in de haven van Toulon in brand geraakt, waardoor de overige schepen en het arsenaal zich in groot gevaar bevonden; doch door inspanning van krachten is men geslaagd het brandend schip op de reede te brengen, alwaar het geheel eene prooi der vlammen is geworden.

In onze westelijke departementen maken de opstandelingen, hoe zeer hevig vervolgd wordende, de wegen nog steeds onveilig. Omtrent het tegenwoordig verblijf der hertogin *van Berry* heerscht nog altoos dezelfde onzekerheid.

Te Calais is voor eenige dagen een schip aangehouden, hetwelk eenige kisten geweren aan boord had, en naar men vermoedde naar de Vendée bestemd was.

BELGIE.

ANTWERPEN, *den 10 October.* Ons *Journal du Commerce* verzekert, dat, luidens van Brussel hier ontvangen berigten, de volks-oploop van gisteren avond aldaar een veel ernstiger aanzien had, dan de half officiële en voorzigtige bladen, het *Memorial* en *l' Emancipation*, zulks hadden willen doen gelooven; onder anderen zou men ook den kreet van *weg met de Franschen!* gehoord hebben. Wat er van zij, altijd is het zeker, zegt eerstgemeld blad, dat de treurige staat, waarin de revolutie ons gebragt heeft, met het meeste ongeduld op de plaats zelve verdragen wordt, waar de revolutie uitgebarsten is, en dat de Brusselaars, met alle geweld, uit een *statu quo*, dat Belgie den doodsteek geeft, zoeken te geraken.

NEDERLANDEN.

'S HERTOGENBOSCH, *den 12 October.* Gisteren is bij ons leger eenige standverwisseling van sommige troepen begonnen, ten gevolge van welke, naar men verneemt, de uiterste grenzen voor het oogenblik minder sterk bezet zullen zijn.

Men spreekt van maatregelen, om, bij den tegenwoordigen buitengewoon lagen rivierstand, op eene gepaste wijze in de meerdere beveiliging van sommige gewigtige punten in deze provincie te voorzien.

Z. K. H. de Prins *van Oranje* moet dezer dagen uit Tilburg naar 's Gravenhage vertrekken, om bij de opening van de zitting der Staten-generaal tegenwoordig te zijn. Omtrent den tijd der verplaatsing van het hoofdkwartier herwaarts, weet men alhier nog niets met zekerheid.

'S GRAVENHAGE, *den 9 October.* Heden is het antwoord bekend geworden, hetwelk van de zijde van Nederland op de laatste voorstellen van lord *Palmerston* aan de Conferencie is ingeleverd, onder dagteekening van den 20 September. Het is een met uitstekende bekwaamheid opgesteld staatsstuk, waarin de waardige vertegenwoordiger van het miskende Nederland, de baron *van Zuijlen*, den loop der onderhandelingen nagaat, en aantoont hoe de Conferencie, na in Januarij 1831 wegens de grondslagen van scheiding met den Koning der Nederlanden te zijn overeengekomen, daarvan is afgeweken; hoe de Nederlandsche regering zich alle opofferingen getroost heeft, en daarvan door hare voorstellen van Julij jl. een doorslaand blijk heeft gegeven; hoe de Conferencie steeds vertraagd heeft, om die, reeds goedgekeurde, voorstellen te bekrachtigen, en hoe het woelziek Belgie zich van alle onderhandeling afkeerig toont, en gestadig hooger eischen opwerpt. De baron *van Zuijlen* eischt dan ook, namens zijn Souverein, dat de Conferencie zoo spoedig mogelijk die voorstellen teekene, en zegt tevens gemagtigd te zijn te verklaren: „ Dat, daar Z. M. de Koning der Nederlanden, aan zich zelven overgelaten, de middelen niet bezit om het Europesche en volkenregt te handhaven, maar hij in het vermeerderen zijner inwilligingen voor de noodzakelijkheid heeft moeten zwichten; dan, dat van nu af de maat der inwilligingen vol is, en dat de Koning nimmer de regten van Nederland noch de levensbeginselen voor het bestaan van deszelfs bevolking zal prijs geven."

„ Staatsstormen (zoo vervolgt de minister) zijn over het hoofd van Zijne Majesteit heen getrokken, even als zij dit over die zijner doorluchte vaderen gedaan hebben. Nederland heeft onder hun bestuur eeuwen van wisselvalligheden, van beproevingen, en van glorie doorgestaan, en deszelfs duur gekochte ondervinding bewijst, dat eene natie altijd over de grootste rampen zegepraalt, wanneer zij zich nooit harer onwaardig betoont.

„ De Koning zal de meeste zorg dragen, dat de vruchten dier ondervinding niet te loor gaan; en terwijl hij met vertrouwen den uitslag der onderhandelingen van de Londensche Conferencie te gemoet ziet, overeenkomstig de hoogte, welke dezelve reeds bereikt heeft, ontslaat Z. M. zich van alle verantwoordelijkheid, wegens de verwikkelingen, waartoe nieuwe uitstellen kunnen leiden, en verklaart onbeschroomd, dat hij nimmer aan het wangedrogt der revolutie de levensbelangen en regten van Nederland zal ten offer brengen; dat het vrije volk, waarover hij geroepen is te regeren, met opzien tot den Allerhoogste, in staat zal zijn alles te wederstaan, wat de vijanden der openbare rust en van de onafhankelijkheid der natien het zouden mogen willen voorschrijven; en dat, indien het wreede lot zijne trouwe verwachtingen mogt bedriegen, die rampvolle uitslag tevens het Europeesch stelsel en de rust der wereld ten val zou brengen."

Van den 11den. Onder onze troepen in den omtrek van Breda hebben gisteren wederom eenige kantonnements-veranderingen plaats gehad; de afdeeling grenadiers en het eerste bataillon jagers zijn des morgens van dien dag door gezegde vesting getrokken. — De troepen aan onze grenzen, voornamenlijk aan de kanten van Alphen, schijnen meest tegenover zich te hebben Franschen in Belgische dienst overgegane deserteurs; eenigen van die Franschen waren tot ons komen overloopen, maar zijn dadelijk over de grenzen teruggezonden.

Uit Gend heeft men van den 6 dezer de volgende berigten:

„ Men verneemt, dat de Hollanders aan de grensbewoners van Zeelands-Vlaanderen hebben doen weten, dat zij hunnen oogst moeten inhalen en hun vee en eigendommen in zekerheid moeten brengen, dewijl zij het land onder water zullen zetten. Dit berigt heeft eene groote neêrslagtigheid onder de bewoners veroorzaakt. Het blijkt, dat de Hollanders niet tot dat uiterste zullen overgaan, dan wanneer de Franschen een inval in Belgie mogten doen, ten einde aldaar alsdan minder troepen benoodigd te hebben. Indien zoodanige onheilen onze omstreken reeds moeten treffen, alvorens onze voorgewende bondgenooten zijn aangekomen, welke ellende staat ons dan te wachten wanneer zij ons land zullen bezet hebben?

„ De heer *Dassevael*, die als wachtmeester bij de Hollandsche kavallerie diende, en voor eenige maanden is gevangen genomen, als door eenige boeren van den weg gebragt zijnde, is niet uitgewisseld of ontslagen, gelijk men gemeld heeft, maar zucht steeds in de gevangenis.

„ De *Messager de Gand*, die dit berigt mededeelt, voegt er bij, dat het Hollandsche gouvernement den heer *Thorn* als staatsgevangen beschouwt, als van eene staatkundige misdaad beschuldigd zijnde; doch hem in het gezondheidshuis alle mogelijke vrijheid laat. Daarentegen wordt de heer *Dassevael* buiten allen toegang, gedurende verscheidene maanden, opgesloten.

„ De *Messager* beweert in een artikel tegen een ander dagblad, dat Belgie nog geen erkend rijk is, en dat alles nog van den wil van den Koning der Nederlanden afhangt. „ Het is hij — zegt de schrijver — welke gedurende twee jaren de teugels van Europa in handen heeft: en wij weten dat de Koning der Nederlanden nog geen afstand van Belgie heeft gedaan.

„ De heer *van der Linden d'Hoogvorst*, chef van de garde-civiques van Brussel, heeft te Gend alle zijne vaste goederen in Vlaanderen laten verkoopen. Die generaal zeide dikwijls, van den Poolschen adel sprekende: „ Ongelukkig de genen, die niet

verder zien dan hunne neus lang is." — Het schijnt dat deze bewerker van de Belgische revolutie een weinig verder ziet dan de Polen."

In een der laatste nommers van het dagblad van New-York las men het volgende: Tot op den 1sten Augustus laatstleden zijn er te New-York een weinig meer dan 33,000 emigranten uit Europa aangekomen. Thans is hun getal tot boven de 40,000 gestegen. Voegen wij, bij dit aantal emigranten, die, welke te Baltimore en Philadelphia aangekomen zijn, degenen die nog gedurende het winter-saizoen gewacht worden en eindelijk die menigte van personen, welke over Quebec en Montreal in de Vereenigde Staten komen, zoo bevinden wij, dat onze bevolking dit jaar, alleen door de emigratie, met meer dan 200,000 personen moet vermeerderd zijn. Wij vragen, welke uitslag zal voor ons deze toestrooming van Europeanen uit alle landen hebben?

AMSTERDAM, *den* 11 *October*. Op gisteren en heden is alhier, onder voorzitting van Zijne Exc. den heer *van Tets van Goudriaan*, minister van financien, gehouden de gewone zitting van het amortisatie-syndicaat, in welke de verrigtingen gedurende het negende boekjaar, geëindigd den 30 Junij 1832, en de rekening en verantwoording deswege, met algemeene stemmen, door de vergadering goedgekeurd, en de door de permanente commissie gedane voorstellen aangenomen zijn geworden.

UTRECHT, *den* 10 *October*. In een brief uit Curaçao van den 1 Augustus jl. leest men het volgende:

„ De Cholera-morbus, die geesel des menschdoms, heeft den weg tot ons werelddeel gevonden en heeft zich in Zuid- en in Noord-Amerika vertoond. Verschrikkelijk woedt die alles vernielende ziekte in Chili en Canada. In Chili vallen de menschen op straat dood neder, na zich eenige uren in de open lucht bevonden te hebben. Te Montreal en Quebec, in Canada, is de sterfte ook zeer groot. Uit een negen en vijftigtal zieken zijn er 46 weggerukt, en van een ander tachtigtal meer dan 60. Wij zijn hier, zoo als gij denken kunt, niet zeer gerust, daar de mogelijkheid bestaat, dat wij een bezoek van dezelve ontvangen, en dan kome ons God te hulp. Met gebrekkelijke maatregelen van behoedzaamheid om de ziekte te voorkomen, en met weinige kundige geneesheeren, zijn wij blootgesteld aan vele onheilen, die eeniglijk door de bekende gezonde luchtstreek, waarin Curaçao ligt, te overkomen zijn.

„ De vaste kust bevindt zich in rust; en de drie Staten, Venezuela, Nieuw-Granada en van den Equator, die het voormalige Columbia vormden, zijn bezig zich te bevestigen en in een bondgenootschappelijk staten-gemeenebest te vereenigen.

„ Met ons eilandje gaat het niet best. De handel is er als uitgestorven en het vooruitzigt op beterschap duister. De centralisatie der Kolonien valt niet in den smaak der Curaçaoënaars, en het gemeentebestuur, dat nog bestaat, wordt als overbodig aangemerkt, gelijk het waarlijk is, en daarom verwacht men, dat hetzelve hier en te Suriname, eerstdaags zal vervallen.

„ Zoude het mogelijk zijn de menschen in Holland, die daarin voorzien kunnen, de oogen te openen, om te zien, dat de West-Indische maatschappij weinig of eerder niets toedraagt tot bevordering der welvaart van Curaçao? Kan men dit bevordering van onze welvaart noemen, als de maatschappij, die zoo veel aanspraak op de bescherming van het gouvernement maakt, goederen naar St. Thomas niet alleen, maar zelfs naar Laguayra zendt en lading van daar af haalt? Kan Curaçao met de goederen, die de maatschappij hier zendt, op Laguayra handel drijven, als dezelve gelijke of andere goederen regtstreeks aldaar laat invoeren, en van daar producten afhaalt, met eigen vaartuig uit Europa? Neen, de betrekking van die maatschappij met Curaçao, zoo als nu is eerder nadeelig dan voordeelig. Particulieren, die voor de ondernemingen der maatschappij beducht zijn, worden teruggehouden op het moederland iets te ondernemen, uit vrees van door de maatschappij welligt uit het veld geslagen te worden, en echter voert die maatschappij hier niets uit."

BERIGTEN WEGENS DE HEERSCHENDE ZIEKTE.

		overled.;	hersteld;	bijgekom.;	in behand. geblev.
Leeuwarden van den 11 tot en met den.......	15 Oct.	0	0	3	3
Sedert het ontstaan der Ziekte van 8 October		2	0	5	3
Amsterdam	13 „	3	5	7	72
Rotterdam....... 11 en	12 „	5	14	11	54
Leijden	12 „	3	2	4	28
Utrecht	11 „	3	3	6	56
Haarlem......... 11 en	12 „	1	2	4	4
Amersfoort	12 „	3	4	7	39
's Hertogenbosch	10 „	6	0	6	5
Zwolle .... 8 tot	10 „	2	0	7	10
Zwartsluis....... 8 tot	10 „	0	0	0	1
Groningen .... 10 en	11 „	0	3	4	18
Sappemeer.............	9 „	1	1	0	1
Hoogezand	10 „	1	0	1	1
Veendam..............	8 „	1	0	1	0
Noorddijk	9 „	1	0	1	0

Te Oudewater, waar de ziekte sedert eenigen tijd heerscht, is dezelve in de laatste dagen toegenomen.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART TE HARLINGEN.

Binnengekomen: Den 7 October, het tjalkschip *de Vrouw Ikina*, schipper D. L. Knoop, ledig van Amsterdam. — Den 9 dito, het brikschip *Habets Anker*, kapt. C. Hagensen, met Hout van Noorwegen. — Den 10 dito, het fluitschip *Concordia*, kapt. J. Dijk, met Stukgoed van Archangel. — Den 11 dito de kofschepen *Concordia*, kapt. O. P. Smit, en *Concordia*, kapt. J. Nagel, beide met Zout van Liverpool. — Den 12 dito, het kofschip *Jan Freerk*, kapt. O. Houwink, met Hout van Noorwegen.

Uitgezeild: Den 7 October, het schonerschip *Friends*, kapt. J. Manning, met Boter naar Londen; het kofschip *Jan Freerk*, kapt. G. H. Smit, met Ballast op avontuur. — Den 8 en 9 dito niets. — Den 10 dito, het kofschip *de Jufvrouw Sara*, kapt. A. Sluik, met Ballast op avontuur. — Den 11 dito niets. — Den 12 dito, het tjalkschip *de Vrouw Ikina*, schipper D. L. Knoop, met Pannen naar Hamburg; het smakschip *de Vrouw Catharina*, kapt. J. H. Middel, met Ballast op avontuur.

MENGELWERK.

FOKKE UKENA.

(*Vervolg en Slot*, *zie No.* 79).

De bondgenooten maakten zich nu ten openbaren strijde tegen FOKKE UKEN gereed, en benoemden Enno, Hoofdeling van Grootzijl, tot hunnen krijgsoverste. Imel te Oosterhuizen en diens broederszoon, Fredrik te Larrelt, waren naast Fokke en Sijbet van Rustringen de magtigste Hoofdelingen in Oost-Friesland, want zij bezaten Oosterhuizen, Zuiderhuizen, Loppersum, Eijsenhuizen, Canhuizen, Cirkwerum, Frepsum, Cannum, Larrelt, Gerdesweer, Volkersweer, Grimersum, Wirdum, Jennelt en Campen. Bijzonder sterke Vestingen waren Oosterhuizen, Grimersum en Larrelt. Deze beide edellieden en Imel van Emden zochten de bondgenooten van de partij van FOKKO afvallig te doen worden, maar zij bleven standvastig. Ondertusschen had FOKKO, zich destijds in Emden bevindende en zijne Vestingen als ook die zijner aanhangers versterkende, aan Imel op Oosterhuizen eenige hulptroepen toegezonden. Onder aanvoering van Enno rukten de bondgenooten regelregt op Oosterhuizen aan: de bezetting verdedigde zich dapper. Daar echter de bondgenooten dagelijks vermeerderden, en de ommestreken, Imel en Fredrik toebehoorende, verwoestten, moesten deze beiden capituleren, welke capitulatie den 17 Julij gesloten werd. De hoofdartikelen waren, dat de bezetting, welke FOKKO op Oosterhuizen gelegd had, weder naar Emden terugkeeren, en de wallen geslecht zouden worden. Ondertusschen zouden Imel en Frerik niet gedwongen worden, tegen FOKKO de wapens optevatten. Hierop zwierven de bondgenooten Emsigerland door en dwongen eenige edellieden de partij van FOKKO te verlaten; echter aan Emden durfden zij zich niet wagen (72). De oogst naderde en het volk ging naar de gewoonte dier tijden uiteen en op hunne velden. Deze gelegenheid nam FOKKO te wacht en dacht zich aan de Bremers te wreeken. Hij en Sibet Papinga gingen met 120 schepen den Wezer af, legden zich voor Bremen en meenden de stad onverhoeds te veroveren, maar de Bremers waren op hunne hoede. FOKKO moest wel is waar onverrigter zake aftrekken, doch veroverde het zeer groote Bremerschip, de groote Kogge genaamd. Hij ging voorts van den Wezer aan land, verwoestte 't geheele oord en kwam met grooten buit op zijne schepen terug. De Bremers zetten FOKKE na, haalden hem op de Jade in, richteden een groote nederlaag onder zijn volk aan, en namen hem den buit weder af (73).

In dien tusschentijd was de oogst voorbij en al 't volk verzamelde zich weder onder de vanen van Enno. Deze deelde zijne lieden in twee kolonnen: de eene ging op Oldersum, de andere op Aurich los. FOKKO's beide zonen waren op de verschanste burgten dezer beide plaatsen; Uko op Oldersum, Udo op Aurich. Uko was te zwak de groote magt der bondgenooten te wederstaan, weshalve hij capituleerde en den burg overgaf op volgende voorwaarden: de burg zou in handen der bondgenooten blijven tot de zaak met FOKKO hetzij in der minne, hetzij door de wapenen beslist was; overigens zoude hij al het zijne ongestoord behouden. Hierop trok de gansche magt der bondgenooten tot voor Aurich: zelfs de Auricher ingezetenen, door den zoeten droom der vrijheid in slaap gewiegd, vielen de bondgenooten mede. Udo verdedigde zich dapper. De belegering duurde tot in den laten herfst. Eindelijk kwamen Imel van Oosterhuizen en Fredrik van Larrelt in 't leger. Door hunne bemiddeling gaf Udo zijnen burg op volgende voorwaarden over: Hij zoude zijnen bruidschat, zoo als hij dien te voren bezeten had, behouden, en zijn huisraad en kostbaarheden naar Norden medenemen en aldaar zelf rustig blijven leven. Den 10 November werd Aurich overgegeven en dadelijk die sterke burg geslecht (74). Denzelfden dag, toen Aurich overging, hebben de Overledingers, Norders, Aurichers en Broekmerlanders met de zoogenaamde verdedigers der vrijheid en eenige gedeputeerden uit de verwijderde oorden van Friesland, die zich destijds in het leger voor Aurich bevonden, plegtig een Verbond gesloten, dat zij de regten en vrijheden hunner Voorvaders verdedigen en volstrekt geenen vreemden Heer van Stavoren tot aan de Jade wilden dulden (75). Eenige schrijvers zijn van gevoelen, dat dit Verbond bij Upstalboom is gesloten (76).

Om de rust in Oost-Friesland te bewaren en elken rustverstoorder te tuchtigen, alsmede om eindelijk in geval van nood in 't volgend jaar een leger in het veld te hebben, benoemden de prelaten, edellieden en alle ingezetenen uit Noorder-, Emder-, Brokmer- en Harlingerland Enno te Grietzijl tot hunnen Overste en Regent. Enno sloeg deze opdragt, wegens zijnen hoogen ouderdom, af; nu viel de keuze op Edzard, Enno's zoon, dien deze waardigheid ten deele viel (77). Dit was dan de eerste trap tot verheffing van het Cirksenaïsche huis tot het Regentschap van Oost-Friesland. — Uit hoofde des aannaderenden winters ging nu het Volk uit elkander en hiermede eindigt het jaar 1430.

FOKKO UKEN wilde uit hoogmoed niet toetreden tot het Vrijheids-Verbond, beleedigde veeleer eenige zijner naburen: derhalve werd hij voor een' verstoorder der algemeene rust en voor eenen vijand van het Vaderland uitgekreten. EDZARD rustte zich dadelijk in den aanvang van 't jaar 1431 tot den krijg uit, om FOKKO geheel te onder te brengen. Eerst wilde hij Emden veroveren, doch de stad was te sterk en kon alleen van den zeekant veroverd worden. Edzard sloot heimelijk met de Hamburgers een verbond: onder het voorwendsel van handelszaken kwamen er eenige schepen voor Emden. De Hamburgers noodigden Imel op een hunner schepen, die dat onthaal voor lief nam. Voor hij er om dacht werden de ankers geligt, Imel in boeijen geslagen, en zoo gekneveld naar Hamburg gevoerd, alwaar hij, wegens beschuldiging van zeerooverij, na eene vierentwintigjarige gevangenis in ellende sterven moest. Emden gaf zich dadelijk aan de Hamburgers over, die daarin eene sterke bezetting lagen. Doch het slot en den uiterlijken schijn der Regering lieten zij over aan Fosse, Imels Moeder (78).

Ofschoon FOKKE zijne laatste bondgenooten in boeijen en de stad Emden in de handen zijner vijanden zag, liet hij echter den moed niet zinken. Hij verliet zich op zijnen hechten burg, *de Fokkenburg* in Leer en op Munstersche hulptroepen: dezen bleven echter ook weg. De bondgenooten en met hen vele Hamburgers rukten voort onder aanvoering van Edzard tot voor Leer en voor den Fokkenburg. FOKKE verdedigde zich lang en dapper, zoodat de belegeraars twijfelden, of zij de vesting door storm zouden kunnen veroveren. Zij eischten eindelijk door eenen trompetter de vesting op, en dachten dat FOKKE uit broodgebrek dezelve zoude overgeven. FOKKE liet den trompetter in den burg en toonde hem omgekeerde vaten, op wier bodem hij zijn weinig voorraads gelegd had, als of de vaten gevuld waren, en liet hem onder veel pogcherij in het leger teruggaan. Eindelijk stortte door de menigvuldige kogels het bovenste van het gebouw in. FOKKE ging in de onderste verdieping, en verdedigde nog altijd, eenen Karel bij Bender (*) gelijk, den burg met de grootste dapperheid. Eindelijk dwong hem de hongersnood des nachts in een ledig vat met eenen bediende door de gracht te zwemmen. Hij ontkwam gelukkig zijnen vijanden, ging des morgens naar Papenburg en begaf zich verders in 't Munstersche. Hierop namen de bondgenooten den burg in, slechteden denzelven en lieten hem in zijne puinhoopen liggen. Dit geschiedde den 16 October (79). De plaats waar de Fokkenburg gestaan heeft is thans aan den oostkant in tuinen en aan de westzijde in bleeken veranderd: zij worden steenburgs tuinen en de weg derwaarts de steenburgerweg genoemd. Uit een' muur onder den grond heeft men ontdekt, dat de Burg vierkant en aan elke zijde tachtig treden lang geweest is (80). Van de ruïnen dezes Burgs zouden ten jare 1435 de Hamburgers het plaatsje Leer gebouwd hebben (81). Dit echter in 't voorbijgaan. De winter naderde en er ontstond een sterke vorst. Fokke wierf onder belofte van grooten buit verscheiden Munsterlanders aan. Het jaargetijde kwam hem zeer te stade: hij ging onverwacht over de bevrozen Eems in Oost-Friesland, en liep het gansche land af eer iemand de wapens opvatten konde. Wie zich tegen hem verzette, diens plaats werd te vuur en te zwaard verwoest. Hij roofde en plunderde overal waar slechts iets te vinden was, en daar men geen gereed geld had werden brandschattingen uitgeschreven, en gijzelaars medegenomen (82). Met rijken buit beladen trok hij naar Westfalen terug en ging van daar rustig naar zijne goederen in Groningerland (83). Om eenmaal een einde te maken aan de inwendige onrust en welligt uit vrees voor de Hamburgers, die in Oost-Friesland zeer magtig werden en gemakkelijk in troebel water konden visschen, traden de bondgenooten op aanraden van Sijbet van Rustringen en andere vrienden van FOKKO met denzelven tot een vergelijk. De zoen werd aldus getroffen, dat FOKKO met de zijnen in Oost-Friesland terugkeeren, en tevens met de bondgenooten allen buitenlandschen vijanden met geweld weerstand bieden zoude. Daarbij werd te gelijk bedongen, dat bij eenen buitenlandschen oorlog, alle mogelijke inlandsche veeten zoolang ophouden zouden, tot dat de krijg met de buitenlanders geëindigd was. Hierna trok FOKKE op Vredenburg, hetwelk zijnen Schoonzoon Sijbet behoorde (84).

In het volgend jaar 1432 konde FOKKO zich even min rustig houden dan in vorige jaren. Hij zon op wraak tegen de bondgenooten en begaf zich heimelijk naar Imel te Oosterhuizen, werwaarts hij ook zijnen zoon Uke uit Oldarsum beschreven had, om aldaar deze zaak gemeenschappelijk te overleggen. De Hamburgers hadden van deze zamenkomst narigt ontvangen. Zij verborgen eenige soldaten tusschen Marienweer en Zuiderhuizen in het riet aan den weg, langs welken Uke van Oldarsum naar Oosterhuizen komen moest. Toen Uke te dezer plaatse kwam sprongen de soldaten uit het riet te voorschijn: doch hij wilde zich niet levendig overgeven en werd na dapperen tegenweer ter neder gehouwen. Zoo stierf dan door sluikmoord Uke, vader der Gravinne Theda, uit welke het gansche Grafelijke, daarna Vorstelijk Oost-Friesch Huis is gesproten. Hij ligt te Emden in de Gasthuiskerk onder eene groote zerk begraven (85). Eenige der beneden aangehaalde schrijvers willen beweren, dat FOKKE dit gevecht van zijn slot te Oosterhuizen zou gezien en aan den op zijne aankomst vlugtende Hamburgers het lijk afgenomen, en voorloopig in Hinte bijgezet hebben; anderen echter, dat de Hamburgers het lijk naar Emden hebben gebragt, alwaar het, volgens het opschrift der zerk begraven ligt. Sijbet Papinga was zeer gevoelig over den dood zijns zwagers Uke. Uit wraak greep hij ten jare 1433 eenige Hamburger schepen aan en maakte eenen aanzienlijken buit. De Bremers en Hamburgers kwamen met eene welbemande vloot en landden in Wangerland. Zij liepen gansch Wangerland en Rustringen af en verwoestten alles, wat hun voorkwam. Weldra ontvingen zij

(72) EMM. p. 320. — BENINGA, p. 258. — SCHOT. p. 281. — *Chron. d. Fr.* p. 370. — F. SJOERDS, p. 85.

(73) EMM. p. 324. — SCHOT. p. 282. — BENINGA, p. 267. — v. WICHT, p. 125. — *Chron. d. Fr.* p. 367.

(74) BENINGA, p. 265 *en volgg.* — EMM. p. 321 *en volgg.* — SCHOT. p. 282 *en volgg.* — *Chron. d. Fr.* p. 373. — F. SJOERDS, p. 87.

(75) BENINGA, p. 263. — EMM. p. 323. — *Chron. d. Fr.* p. 374. — F. SJOERDS, p. 88. — v. SCHW. *Charterb.* I D. p. 494.

(76) EMM. a. v. — *Chron. der Frees.* l. c.

(77) EMM. p. 323. — BENINGA, p. 270. — SCHOT. p. 282. — *Chron. d. Frees.* p. 375.

(78) EMM. p. 325. — BENINGA, p. 277. — SCHOT. p. 283. — *Chron. der Fr.* p. 378. — v. WICHT, p. 127.

(*) Karel XII, Koning van Zweden, na de nederlage te *Pultawa*, voor de Russen, onder Peter den grooten, naar de Turken geweken, tegen welke, nadat hij met hen in twist geraakt was, hij zich in zijne versterkte woning, in de Turksche stad *Bender*, tot op het uiterste verdedigde, maar zich evenwel eindelijk moest gevangen geven.

(79) EMM. p. 327. — SCHOT. p. 284. — *Chron. der Fr.* p. 380. — BEN. p. 279, welke laatste echter meldt, dat FOKKE reeds voor de belegering de wijk genomen had.

(80) *Pastoor* ONCKEN, *Chronik des Flekkens Leer.* H. S.

(81) HARKENR. *Oostfr. Oorspr.* p. 398.

(82) EMM. p. 327. — BEN. p. 280. — SCHOT. p. 284. — *Chron. der Frees.* p. 382. — F. SJOERDS, p. 103.

(83) BENINGA, t. a. pl.

(84) EMM. p. 328. — BENINGA, p. 282. — SCHOT. p. 284. — F. SJOERDS, p. 104. — *Chron. der Frees.* p. 383.

(85) EMM. p. 328. — BEN. p. 283. — SCHOT. p. 284. — F. SJOERDS, p. 105. v. WICHT, p. 128. — *Chron. der Frees.* p. 384.

[illegible] van vele Oost-Friezen, vijanden van Fokko en Sijbet, en tastten zelfs den Sijbetsburg aan. Sijbet van alle hulp ontbloot, vlugtte naar zijnen zwager Ude Fokkes in Norden (86). Deze was evenens op wraak bedacht wegens den aan zijnen broeder beganen moord. Hij verschanste zijn huis bij Norden en zettede met Sijbet de in die plaats wonende ingezetenen tegen de Hamburgers en de bondgenooten op. Ulrich en Edzard van Grietzijl vernamen de toebereidselen en verzamelden veel volks onder hunne vanen. Bij hen voegden zich nog 300 strijdbare Hamburgers uit Rustringen, die nog altijd in dat oord huishielden. Ude en Sijbet trokken hen te gemoet. Den 25 Julij kwam het tusschen Hage en Norden tot een gevecht. Van weerskanten vielen er vele dooden totdat eindelijk de overwinning aan de zijde der bondgenooten kwam. Van de bondgenooten bleef Lutet Manninga van Lutzenburg, en van den anderen kant Ude zelf. Sijbet werd zwaar gewond en als gevangen naar Lutzenburg gebragt. De weduwe van Lutet Manninga wilde Sijbet vermoorden, maar door de tusschenkomst van vele edelen werd zulks verhinderd. Intusschen stierf hij kort daarna aan zijne wonden, en werd bij zijnen zwager Ude te Norden in de Dominicaner Kerk begraven (87). De bondgenooten trokken daarop naar Rustringen, veroverden en slechtten den Sijbetsburg. Toen werd den gezamenlijken aanhangers van Fokke hun ondergang bezworen. Fokke ontvlugtte uit Vredenburg, welken de Oldenburgers veroverden, en ging naar zijne bezittingen in Groningerland (88). Door tusschenspraak der Bisschoppen van Bremen en Munster en de Hanzee-Steden werd er eindelijk een vergelijk getroffen, naar hetwelk alle gebannenen en ontvlugtten, weder in het land tot de hunnen terugkeeren zouden. Ook werd Okko ten Broek na eene zevenjarige gevangenis door Fokko, die hem zoo lang in Munsterland had doen bewaren, op vrije voeten gesteld (89). Vooraf echter moest hij zweren zich nooit op Fokko zelven of op diens bondgenooten te zullen wreken (90). Hij stierf echter kort daarna te Norden in het laatst der maand April 1434 (91). Fokko hield zich ondertusschen op zijn Slot Dijkhuizen op en genoot na zoo veel arbeids en onrust eindelijk, hoewel voor korten tijd, den zoeten vrede. Hij stierf den 29 Augustus 1435, en werd in de Kloosterkerk te Appingadam begraven (92). — Eenigen beweren, dat hij aan eene vergiftigde biersoep, door zijne Echtgenoot Hijdekke hem toegediend, zou zijn gestorven (93).

Fokko stierf zonder mannelijke erven na te laten. Bij zijne eerste Vrouw had hij vijf kinderen: Thio overleed jong en zonder erven: Uke, die door de Hamburgers vermoord werd, liet eene dochter na, met name Theda. Deze was de daarna in de Oost-Friesche geschiedenis beroemde gravin Theda, Gemalinne van Graaf Ulrich, den Eersten, en Moeder van Edzard den Grooten, Stammoeder van het geheele Gravelijke Oost-Friesche Huis. — Udo sneuvelde bij Norden en stierf zonder kinderen. Amke, Echtgenoot van Sijbet Papinga, en Bawe, Gemalinne van Ewe Tamminga, lieten geene kinderen na. Uiske, eene dochter uit den tweeden echt, Echtgenoot van Unico Ripperda, was de moeder van de groote Ripperdasche familie (94).

Fokko Uken was verstandig en omzigtig in het aanleggen zijner plannen, dapper en koen aan de spits zijns legers, onverschrokken in gevaren, trotsch in zijne handelingen, die vermeerdering zijner magt en rijkdom ten doel hadden, en wraakgierig tegen zijne vijanden. Hij was een welgemaakt man. Aan de schoone gestalte en vorm herkende men den vechtenden held in den strijd bij Noordhorn (95). — In Oosterwijtwert is nog eene oorspronkelijke beeldtenis van hem met dit onderschrift: *Focco Ukena van Brokum, Höveling to Edermoer, end Lüer, Her van Aurich and Brokmerland off te Brocum.* Zijn wapen staat ter zijde van het schilderij: dit was een gekroonde witte Leeuw in een blaauw veld (96). Dit wapen van Ukena is het vierde Schild in het Oost-Friesche wapen. De vier overige Schilden worden doorgaans voor Oost-Friesche, Ritbergische, Manschlachter en Jevrische wapens gehouden. Zij zijn evenwel de familiewapens der Geslachten van Cirksena, ten Broek, Manslacht en Ukena, hetwelk ik echter, daar ik welligt reeds den lezer te zeer hebbe vermoeid, slechts in het voorbijgaan aanstip.

Vertaald uit de Ost-Friesische Mannigfaltigkeiten, *Wochenschrift, erster Jahrgang, Aurich* 1784.

WIARDA.

(Uit een OUD DAGBOEK).

Eigenlijke opvoeding eindigt nooit. Zij gaat van de wieg tot het graf en boven dit laatste tot in het onbegrensde. De aarde is eene groote kostschool, door den Algoeden aangelegd, om daarin alle bewoners te omvatten en ieder schepsel op zich zelf tot zijne bestemming op te voeren. Maar wordt deze groote school in de afzonderlijke en kleinere regtmatig afgedeeld om hetzelfde doel te bereiken? Wie kan dit erkennen? Hoe menigvuldig zijn niet de leemten? Zijn de klassen der scholieren niet te weinig? Leert ieder derzelver, wat voor haren stand in dit leven onontbeerlijk is? Leert niet iedere klasse te veel of te weinig? — te veel, omdat vele kundigheden nutteloos; te weinig, omdat vele behoeften onvervuld blijven? En wat wordt op de afzonderlijke scholen nergens geleerd? — het handelen. 't Is niet genoeg, wetenschappelijke kunst, of schoone zedelessen mede te deelen; maar het in behoorlijk praktijk brengen — dat ontbreekt. — Van waar dat gebrek? — Omdat de onderwijzers zelve niet genoegzaam geleerd hebben te handelen, en vooral niet, om op vaste grondslagen wel te handelen. Deze moesten de eigenlijke werkscholen zijn, alwaar de jongeling en het meisje tot mensch werden opgeleid, om naderhand in alle onderscheidene betrekkingen de menschheid te kunnen eerbiedigen. Voeg hierbij de al te gestrenge berisping, de overdrevene lofprijzing, de belooning op vastbepaalde tijden, de verheffing van den een' boven den ander, de onkunde met de zaken des gewonen levens, de onkunde met de waardij van geld en handel — en ziedaar de jammerlijke aanleiding tot hovaardij, nijd en haat, en tot eene volkomene nietigheid in het leven. — Daarenboven, de lieve jeugd wordt vol geladen, overladen met allerlei geleerdheid, zoodat men den weg rondom de wereld vinden kan, maar in zijn eigen stad of dorp een vreemdeling is. — Komt men in de hoogste klasse der verlichting, dan is het geoefendst oog bijna stekeblind; — dat de hemel ons toch beware voor den alleenhandel in kunst-oogen.

K.

ARISTOCRATIE.

Een scherp Fransch Criticus moest op staanden voet antwoorden op de vraag: Wat is de Aristocratie der XIX eeuw? — Of hem wierd voor altoos de magt tot criticeren ontzegd. „ Welnu," zeide hij tot zijnen strengen Regter, hoor dan: „ De Aristocratie der XIX eeuw in ons land is het verbond opgerigt tusschen hen, „ die alles verteeren zonder iets te scheppen, die leven zonder te werken, die alles „ willen weten en niets geleerd hebben, die alle eereposten opslokken, zonder ze te „ verdienen, die alle plaatsen bezetten zonder ze te kunnen vervullen!"

Men lag (zoo men zegt) den Generaal Foy dit antwoord schriftelijk ter beoordeeling voor, en zonder één woord te spreken stak hij een gekleurd lint door het papier waaraan zijn groot zegel hing.

DURE PENNEN.

De twee pennen, waarmede de vrede van Amiens den 25 Maart 1802 onderteekend werd, op welke reeds den 18 Mei 1803 eene nieuwe oorlogsverklaring volgde, betaalde Sir Francis Burdet op eene Londonsche auctie met 500 pond Sterling, dus ongeveer 6000 gulden.

Waarschijnlijk zullen al de pennen, waarmede de Londonsche protocollen onderteekend zijn, bij publieken verkoop zoo veel niet opbrengen.

(86) Emm. p. 329. — Ben. p. 285. — Schot. p. 285. — *Chron der Fr.* p. 386. F. Sjoerds. p. 129.

(87) Emm. p. 331. — Schot. p. 286. — Ben. p. 284. — v. Wicht, p. 130. — *Chron. der Fr.* p. 388. — F. Sjoerds, p. 132. — Ravinga, p. 23.

(88) Schot. t. a. pl. — v. Wicht, p. 132. — *Chron. der Frees.* p. 390.

(89) Emm. p. 331 *en volgg.* — Ben. p. 236. — Schot. p. 287. — *Chron. der Fr.* p. 394.

(90) Beninga, p. 293. — v. Wicht, p. 131.

(91) Schot. p. 289. — *Chron. der Fr.* p. 397.

(92) Emm. p. 337. — Ben. p. 294. — Schot. t. a. pl. — Ravinga, p. 24.

(93) *Chron. der Fr.* t. a. pl.

(98) Loringa, *Genealogia Nobilium* p. 341: die echter *Bawe* uitlaat.

(95) Schot. p. 243. — *Chron. der Frees.* p. 298.

(96) Harkenr. *Oostfr. Oorspr.* p. 408.

ROMEINSCHE KONINGEN.

Volgens de *oude geschiedenis des Romeinschen Staats van Wachsmuth* levert Spanjes geschiedenis van 1469 — 1746, dus in 277 jaren, 7 Koningen (waaronder toch één, Karel II, minderjarig). — Dit is dus nog sterker dan de 7 Romeinsche Koningen in 244 jaren, 't welk Newton zonder voorbeeld noemde, en door Niebuhr en anderen dus voor onwaar wordt gehouden.

CORRESPONDENTIE.

Konden niet geplaatst worden: *de Aanmerkingen* van den heer J. H.; — *de Toekomst* van F. W. Dz.; — *de Droom in 't Woudboursland*; — het stuk getiteld: *Bezuinigingen*, eerste gedeelte; — *de publieke Opinie*; — *het duel tusschen Juffrouw* Fannij *en Mevrouw* Djeck, (onder een' anderen titel elders en meermalen geplaatst).

Prijzen der Granen te Leeuwarden, Vrijdag den 12 October 1832:
De In- en Uitlandsche Rogge en Tarwe: Rogge *f* 180 : 00 het Last. — Tarwe *f* 9 : 25 de Mudde.
De Boter *f* 32½. — Nieuwe Grove Kaas *f* 14 à *f* 16.

PRIJSCOURANT DER EFFECTEN.

AMSTERDAM, den 13 October 1832.

Nederlanden.				Gebl.
Werkel. Schuld...	2½ pct.	41⅞	42	41⅝
Nieuwe dito 1832	5 „	79¼	79½	79¼
Uitgestelde dito.........				
Kansbiljetten............	*f*	15¾	16	15⅝
Amort. Sijndicaat	4½ pct.	70	70½	70⅜
———	3½ „			
Domein Losrenten.	2½ „			
Handel-Maatsch...	4½ „			
Schatkistbiljetten...		99	99¼	99 1/16
Oorlogs-Lasten...	5 pct.	90¾	91¼	91
Leening 1831.....	6 „	96¾	97¼	97
Frankrijk.				
Inschr. op 'tGrootb.	3 pct.	67¾	68	
Certificaten van dito	3 „			
Rusland.				
Bij *Hope & Comp.*	5 „	95¼	96	95¾
Negotiatie 1828...	5 „	97¼	97¾	97½
Inschr. op 'tGrootb.	6 „	60¼	60¾	60½
Certificaten van dito	6 „			
Cert.dito Hamb. Ad.	5 „			
Dito te Londen gen.	5 „			
Leening 1831.....	5 „	87¼	87¾	87½
Pruissen.				
In Londen genegot.	5 „			

Spanje.				Gebl.
Amsterd. Perpetuel	5 pct.	49	49½	49⅝
Id. te Par. en Lond.	5 „			
Uitgestelde.......	5 „			
Renten Perpetuel.	3 „	29¼	29¾	29⅝
Polen.				
Loten...............	*f*			
Oostenrijk.				
Weener-Bank.....	5 pct.			
Dito	4 „			
Certificaten.......	2½ „			
Metalliek	5 „	84¼	84¾	84½
Dito te Lond. gen.	5 „			
Dito	2½ „			
Bank-Actien......	3 „			
Aand. *f* 100 bij *Roth.*				
Dito -250 dito....	4 „			
Napels.				
Certific. bij *L. & B.*	5 pct.			
Idem Administratie	5 „	74¾	75	
Dito te Lond. gen.	5 „			
Denemarken.				
Negot. in Londen	5 pct.			
Engeland.				
Geconsolideerde ..	5 pct.			
Griekenland.				
Te Londen.......	5 pct.			

GRIETMAN EN ASSESSOREN VAN HEMELUMER OLDEPHAERT EN NOORDWOLDE, convoceren mits deze de Hervormde Floreenpligtigen van de hier onderstaande dorpen, om op de daarbij bepaalde tijden en plaatsen te compareren, ten einde over te gaan, ten eersten: tot het arresteren van de Begrooting der Kerkelijke Administratie voor de dienst van 1833, en ten tweeden: om voor het aftredend een derde gedeelte op den 1 Januarij 1833, respectievelijk nieuwe KERKVOOGDEN te benoemen; als die van

Oudega en *Kolderwolde*, op Dingsdag den 23 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de Kerk te Oudega.

Nijega en *Elahuizen*, op Woensdag den 24 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de Kerk te Nijega.

Molkwerum, op Dingsdag den 25 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de Kerk aldaar.

Warns en *Scharl*, op Vrijdag den 26 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de Kerk te Warns.

Hemelum, *Mirns* en *Bakhuizen*, op Zaturdag den 27 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de Kerk te Hemelum.

Koudum, op Maandag den 29 October 1832, des voormiddags ten elf ure, in de School aldaar.

Grietman en Assessoren voornoemd,

Koudum, den 9 October 1832.

MR. LELSZ HOFFMAN, *fung. Grietman.*

Ter ordonnantie van dezelven,

J. ALBARDA GERLSMA, *Secretaris.*

GRIETMAN EN ASSESSOREN VAN HENNAARDERADEEL, maken bij deze bekend, dat de LITTENSERZIJL, van heden af, tot nadere advertentie, met Paarden en Rijdtuigen, niet zal kunnen worden gepasseerd.

Wommels, den 9 October 1832.

Grietman en Assessoren voornoemd,

I. F. VAN EIJSINGA, *Vt.*

Ter ordonnantie van dezelven,

W. K. HOEKSTRA, *Secretaris.*

DE GRIETMAN VAN HASKERLAND, convoceert bij deze, de Hervormde Floreenpligtigen van de onderstaande dorpen, om te compareren op de hierna volgende tijden en plaatsen, als die van:

Nijehaske, op Woensdag den 24 October 1832, des voormiddags ten 10 ure, in de Kerk aldaar.

Oudehaske, op Woensdag den 24 October 1832, des namiddags ten 1 ure, in de Kerk aldaar.

Haskerhorne, op Donderdag den 25 October 1832 des voormiddags ten 10 ure, in de Kerk aldaar.

Joure, *Westermeer* en *Snikzwaag*, op Donderdag den 25 October 1832, des namiddags ten 1 ure, op het Grietenijhuis te Joure.

Ten einde alsdan: 1. De Kerkvoogdij Rekeningen op te nemen, en na welbevinding goed te keuren: 2. De Staten van Begrooting vast te stellen, en: 3. eenen nieuwen Kerkvoogd te benoemen voor den Dorpe Nijehaske.

Joure, den 10 October 1832.

De Grietman voornoemd,

V. L. VEGILIN VAN CLAERBERGEN.

De Notaris J. ALBARDA, Hz., te Leeuwarden, zal, op Woensdag den 24 October 1832, des morgens om 9 uren, op Abbinga State onder het behoor van Huizum, publiek, bij boelgoed en gereede betaling, verkoopen:

Eene fraaije verzameling van zeldzame HEESTERS, PELARGONIUMS, ERICA'S, VASTE PLANTEN, enz., bedragende meer dan 230 soorten; waarvan de Catalogus na den 19 October 1832 ten Kantore van den Notaris zijn te bekomen.

De Notaris WIJMA, te Harlingen, zal aldaar, op Woensdag den 17 October 1832, bij de eindelijke toewijzing, des avonds ten 7 ure precies, in het Heeren Logement van *D. Minnema*, publiek verkoopen:

1. Eene kapitale, nieuw aangelegde HUIZINGE en HERBERG, met STALLING en WAGENHUIS en verdere annexen, staande buiten de Bildpoort in de jurisdictie van Harlingen, gekwoteerd wijk I, no. 3; den 12 Mei 1833 vrij te aanvaarden.
2. Eene hechte en sterke HUIZINGE met annexen, op de Brouwersgracht te Harlingen, wijk G, no. 60, bij *Rienk Dirks* als eigenaar bewoond tot den 12 Mei 1833.

Ten overstaan van het Vredegeregt kanton Harlingen:

3. Eene zeer goede HUIZINGE, met ERF en annexen, staande achter de Kerk, nabij de Kerkpoort te Harlingen, wijk H, no. 37, bij de Weduwe *Gerrit Sijtses Wilkes* als eigenaarsche in gebruik tot den 12 Mei 1833.
4. Het LOCAAL eener voormalige Zoutziederij, met annexen, staande aan de Sexbierumer Vaart, in de jurisdictie van Harlingen, gekwoteerd wijk I, no. 7, aan *Jan E. Bouwknegt* toebehoorende; den 12 November 1832 vrij te aanvaarden.

Allen breeder bij Biljetten gespecificeerd.

De Notaris WIJMA, te Harlingen, zal, op Woensdag den 17 October 1832, bij de eindelijke toewijzing, des namiddags ten 2 ure precies, in de Herberg van *Sijtse Beidschat*, aldaar, publiek verkoopen:

1. De ½ en ⅛ van de overige ⅛ over hoog en laag in 1 bunder 46 v. roede 97 v. el en 45 v. palm GREIDLAND, gelegen onder Witmarsum, bij *Watze Sjoerds Hibma* in gebruik voor *f* 26 vrij geld 's jaars, belast met 1 flor. 15 strs. Dijkschatting onder no. 155; St. Petri 1834 vrij te aanvaarden.
2. De ½ en ⅛ van ⅛ over hoog en laag in 1 bunder 46 v. roede 97 v. el en 45 v. palm GREIDLAND, gelegen onder Pingjum, bij *Lammert Scheltes Hilarides* in gebruik voor *f* 28 's jaars, belast met 1 flor. 19 strs. 7 penn. Dijkschatting onder no. 226, met 2 gulden eeuwige rente en 75 cents Grondpacht; St. Petri 1834 vrij te aanvaarden.

MRS. HANEKUIJK en WIJMA, Notarissen te Harlingen, zullen, op Woensdag den 17 October 1832, bij den finalen palmslag, des namiddags ten 3 ure precies, in het Heeren Logement aldaar, ten overstaan van het Vredegeregt van het kanton Harlingen, publiek verkoopen:

De geregte HELFT over hoog en laag in eene ZATHE en LANDEN, met HUIZINGE en SCHUUR, staande en gelegen op Kie onder Franeker, gekwoteerd letter U B, no. 43, groot 34 bunder 61 v. roede 50 v. el, Greid- en Bouwlanden, waarvan de wederhelft in eigendom behoort aan den tegenwoordigen bruiker *Auke Miedema*; op Sint Petri en Mei 1833 vrij te aanvaarden.

De Griffier J. J. HEEP, te Ternaard, zal, op Donderdag den 18 October 1832, des voormiddags ten 10 ure, in de Herberg te Hollum, op Ameland, publiek, aan den meestbiedende verkoopen:

Het HOL van eene VISSCHERSCHUIT, met de Ankers, Touwen, Zeilen en verder aanbehooren, invoegen bij *Gerrit Siepts* wordende bevaren; en zulks alles vooraf in perceelen en vervolgens in eene massa.

Tot narigt der gegadigden dient verder dat er op den 17 dito te Holwerd gelegenheid zal zijn tot de overvaart naar Ameland.

VERKOOPING VAN ZWARE EIKEN EN BEUKEN BOOMEN.

Men is voornemens, op *Dingsdag den 6 November* 1832, des morgens ten 10 ure, op het Stads Wijnhuis te *Zwolle*, publiek te verkoopen:

Ongeveer VIERHONDERD VIJF EN TWINTIG STUKS waaronder verscheiden *kapitale* ZWARE EIKEN BOOMEN, zeer geschikt tot allerlei TIMMERHOUT, benevens TWEEHONDERD BUITENGEWOON ZWARE BEUKEN BOOMEN, zoo mede eenige perceelen PEPPELEN en LINDEN; staande op de Buitenplaats *SOESLOE*, een uur van *Zwolle*, digt bij het Water, aan de Hoevenbrug, en alzoo zeer gelegen tot vervoer.

De aanwijzing zal geschieden door den WERKBAAS op voornoemde Buitenplaats, bij wien tevens de Lijsten der perceelen en kolommen voorhanden zijn.

HOUTVEILING,

Op Donderdag den 18 October 1832, ten 9 ure voor den middag, op den Aarsentuin bij Leeuwarden, ten overstaan van den Notaris Mr. P. ANDREÆ, aldaar, van 3 à 4 ladingen EIKEN WOUDBOOMEN, waaronder eene aanzienlijke partij Kromhout en Esschen Boomen, voorts Hek- en Stekpalen, Leggers en Damleggers, enz.; geschikt voor Huis- en Scheepstimmerlieden, Molen- en Wagenmakers, Kuipers, enz.; aangevoerd door den Koopman *Jan Lenzes Koopmans*, te Oosterwolde.

Door verandering van woonplaats, van Sint Jacobi Parochie naar Leeuwarden, wordt ter verkoop, uit de hand, aangeboden, om binnen kort te aanvaarden: Een zeer geschikt en deftig WOONHUIS, staande op het best van genoemden dorpe, zoo als het reeds, sints meer dan 10 jaren, door den Koopman *T. F. Huisinga*, als eigenaar, is bewoond geweest, en waarin, met veel succes, een Winkel in Manufacturen is gedreven. Hetzelve bestaat uit een ruim Voorhuis, waar nevens een Zijkamertje, eene nette Woonkamer en een Bovenvertrek; en is overigens voorzien van Regenwatersbak, Pomp, Bleekveld en andere commoditeiten.

De welgesorteerde Winkelgoederen kunnen door den kooper, des verkiezende, op tauxatie worden overgenomen.

Wijders neemt bovengemelde de vrijheid, om allen, die iets aan hem verschuldigd zijn, bij deze, minzaam te verzoeken, zoo spoedig mogelijk, betaling te doen, daar de regeling zijner zaken, uit deze verandering ontstaande, zulks gebiedend vordert.

Den gegadigden wordt, van dezen dag af, gelegenheid ter bezigtiging gegeven.

Uit de hand te koop:

Een uitmuntend TJALKSCHIP, lang 14 el 10 palm 52 duim, wijd 3 el 4 palm 8 duim, hol 1 el 4 palm 2 duim, met al zijn toebehooren, groot 30 ton, oud 5 jaren, en verders te bevragen bij J. R. BOOMSMA, Scheepstimmerbaas te Zevenhuizen bij Franeker.

Bij gesloten briefjes te huur,

Voor den tijd van vijf jaren, in te gaan St. Petri en Mei 1833: Eene ZATHE en LANDEN, te Oppenhuizen, gekwoteerd no. 7, groot zeven en dertig bunder drie en zestig v. roede drie en twintig v. el GREIDLAND, thans in huur bewoond en gebruikt door *Wijbe Tjeerds Zijlstra.* — De briefjes moeten door de gegadigden in persoon ingeleverd worden vóór of op den dertigsten October 1832, ten huize van M. W. BLEEKER, op het Kleinzand te Sneek, alwaar de Voorwaarden van Verhuring te vernemen zijn.

Bij besloten briefjes te huur:

Eene ZATHE en LANDEN, te Hempens, no. 4, bij *Sjoerd Tjepkes IJpma en Vrouw* in gebruik, groot 23 bunder 88 v. roede 33 v. el en 62 v. palm, alle Greidlanden, voor den tijd van 5 jaren, ingaande Sint Petri en Mei 1833. De briefjes moeten vrachtvrij worden ingezonden vóór den 12 November aanstaande, ten huize van W. S. WARTENA, onder Warga, alwaar de Voorwaarden van verhuring ter lezing liggen.

De COMMISSIE van Administratie over de Gevangenhuizen te Leeuwarden gedenkt, op Woensdag den 24 October 1832, des namiddags ten 4 ure, in het openbaar, aan de minstaannemenden, onder nadere hoogere approbatie, aan te besteden, de leverantie der navolgende benoodigdheden tot het onderhoud der Gevangenen in het huis van Opsluiting en Tuchtiging en dat der Burgerlijke en Militaire Verzekering aldaar, over de eerste zes maanden van het jaar 1833, bestaande in:

ROGGE- en TARWEBROOD, AARDAPPELEN, RUNDVLEESCH en RUNDVET, BOTER, BEENDEREN ter bereiding der Soep, GERSTENMEEL, gepelde GERST of GORT, graauwe en groene ERWTEN, GROENTENS, als: Kool, Wortelen, Knollen of Rapen, Zuring, Uijen, enz., ZOUT, ZEEP, PEPER, AZIJN, OLIE en KAARSEN, STROO voor de ligging der Gevangenen, STEENKOLEN, TURF en HOUT.

Die hieraan gading maakt, kome op den bepaalden tijd in het huis van Opsluiting en Tuchtiging voornoemd, alwaar de Condition van Aanbesteding, van heden af, ter lezing liggen. — Wordende tevens aan de belanghebbenden bekend gemaakt, dat deze aanbesteding zal geschieden bij inschrijving en opbod, en dat de Biljetten van inschrijving des morgens voor elf ure van den dag der Aanbesteding, aan genoemd gesticht moeten zijn ingeleverd dewijl dezelve na dien tijd niet meer zullen kunnen worden aangenomen.

Namens de Commissie van Administratie voornoemd,

Leeuwarden, den 15 October 1832.

M. S. DE WAL, *Secretaris.*

De Floreenpligtige Ingezetenen van de Hervormde Godsdienst worden geconvoceerd, om op den 19 October aanstaande, des voormiddags ten 11 ure, te compareren in de Kerk te Nijehorne; om, in persoon of bij behoorlijke volmagt te stemmen eenen PREDIKANT in de vacerende Hervormde Gemeente van Oude- en Nijehorne, en zulks volgens het Reglement, daarvan zijnde.

Nijehorne, den 26 September 1832.

Uit naam des Kerkeraads van voornoemde Gemeente,

A. VAN OSSENBRUGGEN, *Consulent.*

Met consent van het Edel Achtbaar Grietenijbestuur van Opsterland, worden bij deze opgeroepen, alle onderteekenaren der overeenkomst, betrekkelijk de te makene Vaart en Weg, in de Hooilanden onder Beets, met hetgeen verder daartoe behoort, noodzakelijk geworden door het leggen van eenen nieuwen Dijk door die Hooilanden, om op Maandag den 22 October 1832, des voormiddags precies ten elf ure, te compareren in het Grietenijhuis te Beetsterzwaag, ten einde Gecommitteerden uit hun midden te benoemen, om gedachte overeenkomst ten uitvoer te leggen, zullende de absenten gehouden worden met de meerderheid in te stemmen.

Wordt geadverteerd, dat op de rekeste aan Z. M. gepresenteerd door F. K. DE VRIES en K. F. DE VRIES, Kooplieden, wonende te *Grouw*, provincie *Vriesland*, handel drijvende order de firma van F. K. DE VRIES EN ZOON, waarbij dezelve hebben verzocht surcheance van betaling, procedures en executien, voor den tijd van twaalf maanden, en, hangende de deliberatien, provisionele surcheance, door de derde civiele Kamer van het Hoog Geregtshof te 's Gravenhage, in welker handen dit rekest door Z. Exc. den Minister van Justitie (aan wien hetzelve door Z. M. was gerenvoijeerd) is gesteld geworden, de gevraagde provisionele surcheance is verleend, en wijders de Supplianten, benevens derzelver Crediteuren, zijn geordonneerd te compareren op Vrijdag den zestienden November 1832, voor de Heeren Mrs. Baron VAN HERZEELE en VAILLANT, Raden in den Hove, als Commissarissen, die hen hooren zullen en den Hove rapport doen, met bijvoeging dat, het zij dezelve Crediteuren compareren dan niet, door het Hof ten deze zal worden geadviseerd, zoo als bevonden zal worden te behooren.

Inmiddels zal van het gepresenteerde rekest en de daarbij overgelegde bijlagen visie kunnen genomen worden ten Kantore van Mr. HENDRIK ABRAHAM BOLLARD en Mr. SIBOUT SCHMOLCK, Procureurs bij het Hoog Geregtshof te 's Gravenhage, en van K. DOUMA, Secretaris der Grietenij *Idaarderadeel* te *Grouw*.

Een ieder welke iets te vorderen heeft van, of verschuldigd is aan wijlen *S. R. VAN DER MOLEN*, in leven Mr. Smid te Leeuwarden, wordt verzocht daarvan vóór den 1 November 1832 aangave of betaling te doen aan J. A. NIJSLOOT, in de Sint Jacobstraat, letter H, no. 53, te Leeuwarden.

STOOMVAART

tusschen Amsterdam en Harlingen.

Uithoofde van het geringe vervoer van Passagiers, zal de Vaart der STOOMBOOT *PRINS FREDERIK DER NEDERLANDEN*, den 14 October voor dit jaar worden gestaakt, tenzij aan het Leger groot verlof mogt worden gegeven. In welk geval dezelve op nieuw zal worden geannonceerd.

ZEILMAKER,

Harlingen, den 14 October 1832.

Boekhouder van het Veer.

)o( )o( )o(Een GRUTTERSKNECHT, zijn werk goed verstaande om als MEESTERSKNECHT te kunnen ageren, liefst ongehuwd, en van goede getuigschriften voorzien, kan direkt werk bekomen, en vervoege zich in persoon of met vrachtvrije brieven bij *MARTEN PLANTING*, Grutter te Workum.

***** Bij den Boekhandelaar J. RÖMELING, te *Groningen*, is uitgegeven en alom te bekomen:

I. DE GEESTENTOREN AAN DE BODENZEE, of *de Zwaarbeproefde Geliefden*. Eene Kloostergeschiedenis uit de Middeleeuwen, door A. LEIBROCK. Uit het Hoogduitsch. à *f* 1 : 80.

II. NIETS BLIJFT VERBORGEN! Uit het Leven van *Gestrafte Misdadigers*, tot leering en waarschuwing, door J. G. MÜNCH, *Hoogleeraar te Tubingen.* Uit het Hoogduitsch. à *f* 1.

III. TROUWHART VAN DALHEIM, *de Godvruchtige en Verstandige Landman*, door F. ARNDTS. Den tweeden Hoogduitschen druk gevolgd. à 40 cent.

IV. J. J. HESZ, *over het Bestuur der Voorzienigheid*, zigtbaar in de bevordering der verbeiding van den Bijbel in onze dagen. *Tweede uitgave.* à *f* 1 : 25.

*** VOOR DE SCHOLEN,

Is bij den Boekhandelaar J. RÖMELING, te *Groningen* uitgegeven, en alom te bekomen:

I. JOZEF in EGYPTE, *onder de leiding der Goddelijke Voorzienigheid.* Een Aartsvaderlijk Tafereel uit de geschiedenis der geopenbaarde Godsdienst; als Leesboek voor de Jeugd, naar de gewijde Schrift, op eene eenvoudige, leerzame en onderhoudende wijze, aanschouwelijk en levendig voorgesteld. De prijs is 25 cent.

II. H. J. NASSAU, *iets voor jonge Kinderen*, of het eerste onderrigt, verbonden met het lezen leeren. Twee stukjes, *Zesde Druk*; de prijs is 20 cent.

III. ——— *Bijbelsche Geschiedenissen*, voor Kinderen, in verhalen, gevolgd naar LÖHR, *Tweede verbeterde Druk*, (het Oude Testament) à 25 cent. *Idem* (het Nieuwe Testament) à 20 cent.

IV. J. F. BEINS, *zes Vaderlandsche Gezangen*, vervaardigd op bekende Zangwijzen, voor de Nederlandsche Jeugd. *Tweede Druk*; à 10 cent.

V. D. VAN DER REIJDEN, Nz., *Gezangen voor de Jeugd*, op gemakkelijke eenstemmige Zangwijzen. *Tweede verbeterde Druk*, à 25 cent.

***** JOHS. VAN DER HEY EN ZOON, Boekhandelaren te *Amsterdam*, geven *heden* uit:

I. A. VAN BEMMELEN. Twaalf Leerredenen. In gr. 8vo. *f* 2 : 90.

II. Mr. P. SIMONS. JOHAN DE WITT en zijn tijd. In drie deelen. Eerste deel. In gr. 8vo. met gegraveerden titel en Portret van *de Witt.* *f* 2 : 90.

III. Berigt van Inteekening op een werk getiteld: J. VALENTIJNS Beschrijving van Oud- en Nieuw Oost Indië, *geheel op nieuw bewerkt en tot op onzen tijd vervolgd door* J. VAN WIJK ROELANDSZ. en J. OLIVIER Jz. Met platen.

Te LEEUWARDEN, bij P. KOUMANS SMEDING, bij de Hoeksterpoort, Letter K, no. 176.